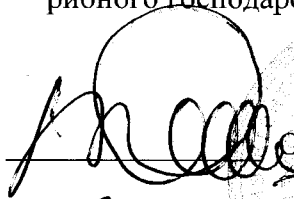

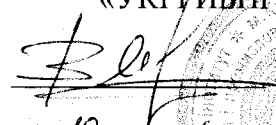
«ПОГОДЖУЮ»

Т. в. о. Голови Державного агентства
рибного господарства України

О. С. Баздуганов
«18» серпня 2020 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В. о. Директора Українського державного
інституту по проектуванню підприємств
рибного господарства і промисловості
«УКРРИБПРОЕКТ»

В. Я. М'який
«10» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

за темою:

I. Розробка науково-біологічних обґрунтувань та Режимів СТРГ

II. Паспортизація рибогосподарських технологічних водойм

III. Оцінка збитків заподіяних рибному господарству

IV. Розрахунки ефективності рибозахисних засобів,

рибопропускних споруд та їх проектування

на 2021-2025 роки

Загальні положення

Україна має великий фонд внутрішніх рибогосподарських водних об'єктів, у яких сформовано значний біопродукційний потенціал. Разом з тим, накопичення біомаси в стихійно-сформованих екосистемах малих та середніх водойм в основному здійснюється за рахунок або кормових гідробіонтів, або малоцінних представників іхтіофауни, що з рибогосподарської точки зору є нераціональним. До того ж, коротко циклові місцеві види риб, як правило, не можуть ефективно спожити всю продукцію більш низьких трофічних рівнів, у результаті, в екосистемі може спостерігатися поступове накопичення вторинної продукції, тобто евтрофування. Крім того, накопичений світовий досвід, зокрема країн Азії, що стрімко збільшили валове виробництво недорогої та достатньо якісної рибопродукції свідчить, про доцільність інтенсифікування процесу вирощування риби за рахунок додаткового вселення молоді цінних швидкоростучих видів з різним спектром живлення. Виходячи з цього,

основною засадою раціонального використання біопродукційного резерву є забезпечення ефективної утилізації органічної речовини, особливо на початкових трофічних рівнях. Одним з основних заходів практичної реалізації зазначених принципів раціонального водокористування є ведення пасовищної аквакультури цінних видів риби зі спрямованою реконструкцією їхтіоценозів.

І. Розробка науково-біологічних обґрунтувань та Режимів СТРГ

Промисловий лов, відповідно до діючого законодавства, є спеціальним використанням водних живих ресурсів, тобто повинен здійснюватися у відповідності з діючими регламентними документами. Одним з видів регламентації рибогосподарського використання водойм є розробка режиму рибогосподарської експлуатації водного об'єкта – установлена на відповідний термін сукупність вимог, умов та заходів щодо обсягів робіт з відтворення та вселення водних біоресурсів за їх віковими та видовими характеристиками, строків лову, типів і кількості знарядь та засобів лову, обсягів вилучення, порядок використання водних біоресурсів, забезпечення охорони водних об'єктів, обмеження лову на період заборони, регламентації любительського і спортивного рибальства, ощадливого використання аборигенних водних біоресурсів рибогосподарського водного об'єкта (його частини) тощо.

Досвід рибогосподарської експлуатації малих та середніх водойм України свідчить, що створення спеціального режиму дозволяє з одного боку забезпечити раціональне використання біопродукційного потенціалу, з іншого – планувати рибогосподарську діяльність на тривалий час. Промислова рибопродукція водосховищ, які експлуатуються за Правилами рибальства, в основному не перевищує 40 кг/га (в середньому 20-25 кг/га), в той час, як для аналогічних водойм в спеціальному режимі цей показник повинен становити 150-200 кг/га. Така рибопродуктивність забезпечується завдяки довгостроковій стратегії зариблення та вилову риби, які здійснюються одним користувачем.

II. Паспортизація рибогосподарських технологічних водойм

Важлива роль надається проведенню заходів з паспортизації рибогосподарських технологічних водойм. Паспорт являє собою уніфіковане зведення даних про фізико-географічні характеристики рибогосподарської водойми, її гідрологічний режим, стан використання та охорони природних ресурсів, водний і водогосподарський баланс, екологічний стан басейну, а також містить загальні рекомендації по охороні та раціональному використанню природних ресурсів.

Паспорт рибогосподарської технологічної водойми розробляється відповідно до Порядку розроблення паспорта рибогосподарської технологічної водойми (Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України 16.12.2013 № 742, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 січня 2014 р. за № 27/24804)

Порядок розроблено відповідно до статей 8, 14 Закону України «Про аквакультуру».

Цей Порядок визначає механізм встановлення загальних характеристик та оцінки стану рибогосподарської технологічної водойми, характеристики джерела водопостачання, технічних параметрів водойми, гідротехнічних споруд та інших показників для паспорта рибогосподарської технологічної водойми, що використовуються для забезпечення раціонального використання рибогосподарських технологічних водойм.

Паспорт рибогосподарської технологічної водойми вміщує в собі основні дані про стан рибогосподарської технологічної водойми, водний режим, фізико-географічні та технічні характеристики водойми і гідротехнічних споруд, за рахунок яких вона створена та функціонує, рибопродуктивність, комплекс графічних матеріалів та креслень.

III. Оцінка збитків заподіяних рибному господарству

Будівництво, реконструкція та розширення підприємств, споруд, інших об'єктів та їх експлуатація, виробництво різних робіт на рибогосподарських водоймах в більшості випадків негативно впливають на екологічні умови в цих водоймах і призводять до зниження їхньої

продуктивності, погіршення видового складу іхтіофауни, виснаження запасів риби та інших об'єктів водного промислу.

При проектуванні будівництва об'єктів або виконанні робіт на акваторії, в заплаві або в прибережній смузі рибогосподарських водойм відповідно до природоохоронного законодавства та за погодженням з територіальними органами охорони природи та рибогосподарськими організаціями повинні передбачатися заходи по максимальному запобіганню несприятливого впливу на умови проживання і розмноження риби. В зв'язку з цим проводиться оцінка збитку рибним запасам яка виконується, як правило, на основі наявних матеріалів, а при необхідності проводяться додаткові науково - дослідні роботи.

За результатами розрахунків виконується компенсація збитків, нанесених рибогосподарському комплексу під час виконання різних видів робіт на рибогосподарських водоймах, збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища та збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушень правил рибальства та охорони водних живих ресурсів.

IV. Розрахунки ефективності рибозахисних засобів, рибопропускних споруд та їх проектування

Під час розміщення, проектування, будівництва, реконструкції і введення в дію підприємств, споруд та інших об'єктів на рибогосподарських водних об'єктах здійснюються заходи, що забезпечують охорону риби, інших водних тварин і рослин та їх відтворення.

До основних заходів для забезпечення охорони і відтворення рибних запасів, водних тварин і рослин належить обладнання рибозахисними пристроями водозабірних та інших споруд відповідно до затверджених проектів, будівництво риборозплідників, штучних нерестовищ, рибопропускних споруд, підготовка ложа водоймища тощо.

Охорона риби, інших водних тварин і рослин та їх відтворення здійснюється відповідно до вимог ЗУ "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них", "Про тваринний світ", "Про рослинний світ". Крім того,

законодавство встановлює підвищені вимоги до охорони тих живих ресурсів, на яких поширюється дія законів України "Про Червону книгу України", "Про природно-заповідний фонд України".

Проектування та обладнання водозабірних та інших споруд рибозахисними пристроями здійснюється у відповідності до СНиП 2.06.07-87 «Підпірні стіни, судноплавні шлюзи, рибопропускні та рибозахисні споруди за затвердженими у встановленому порядку проектами».

V. Задачі досліджень

Для розробки науково - обґрунтованої схеми рибогосподарського використання водних об'єктів або їх ділянок необхідно вирішити наступні завдання:

- Визначити стан запасів основних видів риб водного об'єкта або їх ділянки, оцінити наявність рідких та зникаючих видів;
- З'ясувати умови відтворення та життєдіяльності риб;
- Визначити видовий склад водних рослин, зоопланктону, фітопланктону, бентосу, їх біомаса, стан кормової бази, ефективність використання кормової бази та потенційну рибопродуктивність цих водних об'єктів та їх ділянок;
- Визначити обсяги вселення цінних видів біоресурсів та проведення рибоводно-меліоративних робіт; обсяги вилову водних біоресурсів;
- Оцінити наявність чи відсутність видів водних біоресурсів, занесених до Червоної книги України;
- З'ясувати санітарно – епідеміологічний стан водних об'єктів та їх ділянок;
- Розробити або удосконалити систему ведення рибного господарства на рибогосподарських водних об'єктах або їх ділянках з забезпеченням їх сталого використання та дотриманням екологічних вимог.
- Оцінити регламентацію щодо можливості ведення любительського рибальства, яка повинна визначати можливості здійснення безоплатного та платного любительського рибальства, та не суперечити нормативно-правовим актам у галузі регулювання любительського рибальства.
- Визначити заходи з відтворення рибогосподарського та рекреаційного потенціалу водних об'єктів України;

- Розробити заходи з проведення паспортизації рибогосподарських водних об'єктів;
- Взяти участь у проведенні іхтіологічних та екологічних дослідженнях при проектуванні рибозахисних та рибопропускних споруд;
- Проводити розрахунки збитків завданих рибному господарству:
 - а) при проведенні робіт на рибогосподарських водоймах;
 - б) заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
 - в) заподіяних рибному господарству внаслідок порушень правил рибальства та охорони водних живих ресурсів;
- Взяти участь у створенні єдиного електронного реєстру рибогосподарської діяльності підприємств щодо вилову, вирощування товарної рибної продукції, рибопосадкового матеріалу та селекції.

VI. Методи досліджень

Працівниками Українського державного інституту по проектуванню підприємств рибного господарства і промисловості «УКРРИБПРОЕКТ» із залученням фахівців інших профільних організацій та підприємств проводяться іхтіологічні та рибогосподарські дослідження на водних об'єктах України.

Дослідження проводяться згідно з Порядком штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання, затвердженим наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 7 липня 2012 № 414.

Виконання дослідних робіт здійснюється за загальноприйнятими в іхтіології та гідробіології методиками. Зокрема будуть використовуватися:

- Временная методика оценки ущерба, наносимого рыбным запасам в результате строительства, реконструкции и расширения предприятий, сооружений и других объектов и проведения различных видов работ на рыбохозяйственных водоемах (утверждена в: Министерство рыбного хозяйства СССР (18.12.1989); Госкомприроды СССР (20.10.1989))

- Генетическая структура популяций карасей (*Cypriniformes*, *Cyprinidae*, *Carassius* L., 1758), населяющих водоемы Среднеднепровского

бассейна / С.В. Межжерин, И.Л. Лисецкий // Цитология и генетика. – 2004. – Т.38. – №5.

– Методи гідроекологічних досліджень поверхневих вод / За ред. В. Д. Романенка. – НАН України. Ін-т гідробіології. – К.: ЛОГОС, 2006.

– Методика збору і обробки іхтіологічних і гідробіологічних матеріалів з метою вивчення лімітів промислового вилову риб з великих водосховищ і лиманів України". К, 1998;

– Методика розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів (затверджено наказом Міністерства аграрної політики України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 12.07.2004 N 248/273; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12 листопада 2004 р. за N 1446/10045);

– Методика розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища (затверджено наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 18 травня 1995 року N 36);

– Методические рекомендации по сбору и обработке материалов при гидробиологических исследованиях на пресноводных водоемах: Зообентос и его продукция / Под ред. Г.Г. Винберга, Г.Н. Лаврентьевой. – Л.: ГосНИОРХ, 1984.

– Методические рекомендации по сбору и обработке материалов при гидробиологических исследованиях на пресноводных водоемах. ГОСНИОРХ, АН СССР, 1982, 1984;

– Методических указаний по сбору и обработке ихтиологического материала в малых озерах (Л. ГосНИОРХ, 1986);

– Методичні основи гідробіологічних досліджень водних екосистем./ Щербак В.И. та ін. – К.: Б. в., 2002.

– Правдин И.Ф. Руководство по изучению - рыб. Пищевая промышленность, М. 1966;

– СНиП 2.06.07-87 «Підпірні стіни, судноплавні шлюзи, рибопропускні та рибозахисні споруди за затвердженими у встановленому порядку проектами»;

– Electrophoretic studies of diploid, triploid, and tetraploid forms of the Japanese silver Crucian carp, *Carassius auratus langsdorffii* / Shimizu Y., Oshiro T., Sakaizumi M. // Jap. J. Ichthyol. – 1993. – V. 40. – No 1.

Для отримання репрезентативних даних по розмірній, віковій та видовій структурі іхтіофауни використовуються:

– Ставні сітки з кроком вічка $a=20, 22, 28, 30, 36, 40, 45, 50, 55, 60, 70, 75, 80, 90, 100, 110, 120$ мм. – не більше 2 шт. кожного розміру вічка, довжина сіток – 35 м.;

– Закидні неводи з вічком: у кулі – 20-30 мм, приводні – 20-50 мм, крилах – 30-70 мм. Довжина 150-300 м, висота 2 м. (2 шт.);

– Уклінно – тюльковий невід $a=4-8$ мм – 1 шт.;

– Ятері – 15 шт.;

– Раколовки – 25 шт.;

VII. Календарний план виконання робіт

Назва та обсяг робіт	Строк виконання	Виконавці
1. Польові роботи щодо визначення ефективності природного відтворення, видового різноманіття, чисельності та розподілу риб. Проведення гідробіологічних, іхтіопатологічних та гідрохімічних досліджень, оцінка чинників, що впливають на умови існування іхтіофауни.	Щорічно, Лютий-березень, червень-грудень	
2. Проведення аналізу контрольних та промислових уловів риби, опрацювання отриманих результатів. Підготовка біологічних обґрунтувань щодо оптимізації рибогосподарської діяльності на водоймах та розробка режимів їх експлуатації.	Щорічно Лютий-грудень	
3. Проведення фізико-географічних, екологічних, гідробіологічних, іхтіопатологічних та гідрохімічних досліджень. Паспортизація рибогосподарських водних об'єктів	Щорічно Лютий-грудень	

Дати проведення досліджень та контрольних ловів визначаються виходячи із укладених із Замовниками договорів, що оформляються у вигляді графіку і погоджуються в органі рибоохорони, який видає дозвіл.

ІХ. Очікувані результати робіт

- Матеріали до Науково-біологічного обґрунтування та Режиму рибогосподарської експлуатації водного об'єкту (його ділянки).
- Паспортизація рибогосподарських водних об'єктів.
- Оцінка стану іхтіофауни для підготовки Рибогосподарської характеристики водного об'єкту (його ділянки), обґрунтування компенсаційних та природоохоронних заходів.
- База даних для створення єдиного електронного реєстру рибогосподарської діяльності підприємств.
- Рибозахисні споруди та пристрої попереджують потрапляння риби у водозабірні споруди, травмування, а також загибель молоді та дорослих особин риби, та допомагають здійснювати певні заходи.
- Розрахунок збитків дає можливість залучати компенсаційні кошти на розвиток рибного господарства України.
- Реалізація результатів робіт буде здійснюватися шляхом розробки режимів, науково-біологічних обґрунтувань з регламентації господарської діяльності на досліджуваних водних об'єктах або їх ділянках, паспортів рибогосподарських водних об'єктів, єдиного електронного реєстру рибогосподарської діяльності підприємств щодо вилову, вирощування товарної рибної продукції, рибопосадкового матеріалу та селекції.